

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 27. juni 2024 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Espen Bergh
dommer Cecilie Østensen Berglund
dommer Kine Steinsvik

HR-2024-1194-A, (sak nr. 24-031235STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 16. januar 2024

A (advokat Steinar Jacob Thomassen)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Aud Kinsarvik Gravås)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Bergh:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder straffutmåling for frihetsberøvelse og trusler for en domfelt som allerede var idømt forvaring da de straffbare handlingene ble begått. Spørsmålet er om det kan utmåles en felles forvaringsstraff, og hvilke prinsipper som i så fall gjelder for utmålingen.
- (3) A ble ved Oslo tingretts dom 20. juli 2020 dømt til forvaring med en tidsramme på 9 år og en minstetid på 6 år. Domfellelsen omfattet blant annet voldtekt og grov mishandling i nære relasjoner. A anket dommen i sin helhet, men bare anken over straffutmålingen ble henvist til ankeforhandling. Borgarting lagmannsrett avsa dom 7. desember 2021. Anken førte ikke frem, men fradraget for utholdt frihetsberøvelse ble økt.
- (4) Lagmannsrettens dom ble rettskraftig ved As vedtakelse 23. desember 2021. Han startet soningen av forvaringsdommen 4. januar 2022.
- (5) I desember 2021 begikk A nye straffbare handlinger. Ved tiltalebeslutning 27. oktober 2022 ble han og B satt under tiltale for overtredelse av:

I Straffeloven § 254, jf. straffeloven § 15

for ved innesperring, bortføring eller på annen måte rettsstridig å ha fratatt noen friheten, eller medvirket til dette.

Grunnlag:**Gjelder begge**

Fredag 31. desember 2021 ca. kl. 18.30 i ---veien 00 i Oslo, oppsøkte B og to gutter på 14 år, hjemmet til C og uttalte at hun måtte bli med dem for å snakke med sin ekskjæreste, A. De rettet henholdsvis en kniv og en gasspistol mot henne og sa de skulle skyte og/eller drepe henne om hun ikke gjorde som de sa. De tok henne med inn i en bil, kjørte fra stedet, fratok henne mobiltelefon, teipet hennes armer og ben, og besørget at hun måtte prate med A via telefon gjentatte ganger. De holdt kontroll på henne mot hennes vilje i ca 5 timer, helt til hun klarte å frigjøre hendene og varsle politiet. A var innsatt i Oslo fengsel og planla derfra handlingen og gav ordre om utførelsen underveis via mobiltelefoner som han hadde fått smuglet inn i fengselet.

II Straffeloven § 264, jf. § 263

for i ord eller handling å ha truet med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen var egnet til å fremkalle alvorlig frykt, eller medvirket til dette.

Trusselen var grov fordi det særlig legges vekt på at den var fremsatt uprovosert og av flere i fellesskap.

Grunnlag:**Gjelder begge**

Til tid og på sted som beskrevet under post I, forholdt de seg som der beskrevet.

III Straffeloven § 263

for i ord eller handling å ha truet med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen var egnet til å fremkalle alvorlig frykt.

Grunnlag:**Gjelder nr. 1 A.**

Mandag 20. desember 2021 via epost/meldinger til C, varslet han at han skulle dele privatsensitive bilder og/eller videoer av henne hvis hun ikke ville ta kontakt med ham.»

- (6) Som det går frem av tiltalen, satt A fengslet da handlingene ble begått.
- (7) Ved Oslo tingretts dom 28. februar 2023 ble A dømt i samsvar med tiltalen. Tingretten avsa dom på forvaring som fellesdom med den tidligere forvaringsdommen. Grunnlaget for dette var en analogisk anvendelse av straffeloven § 82. Etter tingrettens syn ville tidsbestemt straff for handlingene i den nye tiltalen isolert vært fengsel i noe over 1 år og 6 måneder. Retten anvendte imidlertid prinsippet i § 82 andre ledd, som går ut på at det ved etterskuddsdom skal tas hensyn til hva en passende straff ville vært ved samtidig pådømmelse. Ut fra dette ble både tidsrammen og minstetiden i den opprinnelige dommen utvidet med 1 år.
- (8) Domsslutningen punkt 1 lyder slik:
- «A født 00.00.1982, dømmes for én overtredelse av straffeloven § 254, én overtredelse av straffeloven § 264 jf. § 263 og én overtredelse av straffeloven § 263 til forvaring med en tidsramme på 10 – ti – år og med en minstetid på 7 – syv – år jf. straffeloven § 40. Straffen er en fellesstraff med Oslo tingretts dom 20. juli 2020 og Borgarting lagmannsretts dom av 7. desember 2021. Til fradrag i minstestrafen kommer 815 – åttehundreogfemten – dager som er utholdt frihetsstraff pr. 28. februar 2023.»
- (9) A anket dommen. Anken over reaksjonsfastsettelsen ble henvist til ankeforhandling.
- (10) Borgarting lagmannsrett avsa dom 17. januar 2024. Lagmannsretten bygde, som tingretten, på at tidsbestemt straff for de nye handlingene ville vært fengsel i omkring 1 år og 6 måneder. Også lagmannsretten fant grunnlag for å avsi en felles forvaringsdom, men anvendte, i motsetning til tingretten, ikke straffutmålingsprinsippene i straffeloven § 82. Tidsrammen ble etter dette utvidet med 1 år og 6 måneder. I samsvar med alminnelige prinsipper for fastsettelse av minstetid ble denne utvidet med 2/3 av 1 år og 6 måneder, altså med 1 år. Ved fastsettelsen av tidsrammen og minstetiden gjorde lagmannsretten fradrag for den delen av forvaringsdommen som allerede var sonet. I minstetiden ble det i tillegg gjort fradrag for utholdt varetekt.
- (11) Lagmannsrettens domsslutning punkt 2 lyder slik:
- «I Oslo tingretts dom av 28. februar 2023, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring for A at tidsrammen for forvaringen settes til 8 – åtte – år og 5 – fem – måneder, og at minstetiden settes til 3 – tre – år og 10 – ti – måneder.»
- (12) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen. Han har ikke innvendinger mot at det fastsettes en fellesstraff, eller mot lagmannsrettens utgangspunkt på fengsel i 1 år og 6 måneder. Han gjør imidlertid gjeldende at straffutmålingsprinsippene i straffeloven § 82 må lede til en lavere samlet straff, både når det gjelder tidsrammen og minstetiden. Det er dessuten feil når lagmannsretten ikke har gjort fradrag for utholdt varetekt i tidsrammen.

- (13) *Påtalemyndigheten* mener lagmannsrettens dom er riktig, likevel slik at man er enig i at det må gjøres fradrag for utholdt varetekt også ved fastsettelsen av tidsrammen.

Mitt syn på saken

Hva ville vært riktig tidsbestemt straff for handlingene i den nye tiltalen?

- (14) Tiltalen post I og II gjelder en alvorlig frihetsberøvelse i sammenheng med trusler. Frihetsberøvelsen var langvarig – fem timer. Det ble benyttet våpen, og handlingen ble utøvd av flere i fellesskap. Selv om A ikke deltok fysisk, er han ansett som hovedmannen. Tiltalen post III utgjør et skjerpene forhold ved straffutmålingen.
- (15) Tingretten og lagmannsretten har bygd på at samlet fengselsstraff for handlingene A er funnet skyldig i, ville utgjøre fengsel i omkring 1 år og 6 måneder. Det er da i skjerpene retning lagt vekt på at han tidligere er straffedømt for alvorlige forhold.
- (16) Avgjørelsen i Rt-2011-407 kan gi en viss veiledning om straffenivået. Straffen for frihetsberøvelse og enkelte andre forhold ble her satt til fengsel i 1 år og 2 måneder. Bortsett fra at fornærmede i den saken bare var 17 år, fremstår handlingene i vår sak som noe mer alvorlige. De tidligere instansenes utgangspunkt på fengsel i omkring 1 år og 6 måneder er derfor ikke for strengt.

Er det grunnlag for å avsi en felles dom på forvaring?

Utgangspunktene

- (17) Vilklårene for å idømme forvaring følger av straffeloven § 40. Første ledd inneholder en oppregning av alvorlige forbrytelser som kan gi grunnlag for forvaring. Grunnvilkåret etter § 40 første ledd er videre at fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet.
- (18) Ved Borgarting lagmannsretts dom 7. desember 2021 er det rettskraftig avgjort at vilklårene for forvaring overfor A er oppfylt. Spørsmålet i saken her er hvilken reaksjon som skal ilegges som følge av at han etter at denne dommen ble avsagt, har begått nye alvorlige straffbare handlinger.
- (19) Det følger av straffeloven § 41 at forvaring ikke kan forenes med andre straffer i samme sak, bortsett fra rettighetstap. Videre er det fastsatt i straffeloven § 42 at tidligere idømt fengselsstraff og samfunnsstraff faller bort når forvaring idømmes. Slike straffer kan likevel vektlegges ved fastsettelse av tidsramme og minstetid for forvaringen. Jeg viser her til Rt-2012-1114 avsnitt 21 og 22. Den straffen som fastsettes i et slikt tilfelle, må sees som en form for fellesstraff.
- (20) Det er altså et utgangspunkt at en forvaringsdom skal være en samlet reaksjon på alle straffbare handlinger som den domfelte har begått. Samtidig er det klart at den som er dømt til forvaring, kan idømmes straff for nye handlinger, selv om forvaringsdommen ikke er ferdig sonet. For handlinger begått under prøvetiden, følger dette direkte av lovens § 46, se

også Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) side 114. Det er ikke tvilsomt at det samme gjelder for handlinger begått før eller under soningen i fengsel.

- (21) Frihetsberøvelsen som A nå domfelles for, omfattes av oppregningen i straffeloven § 40 første ledd av handlinger som kan gi grunnlag for forvaring. Både tingretten og lagmannsretten har fastsatt en felles forvaringsstraff, og ingen av partene har innvendinger mot en slik løsning. Det er likevel på det rene at det ikke finnes noen lovbestemmelse som direkte gir grunnlag for å gå frem på denne måten.

Straffeloven § 82

- (22) Tingretten bygde på en analogisk anvendelse av straffeloven § 82. Den gjelder ved utmåling av straff ved domfellelse der alle eller noen forhold er begått *før* dommen i en tidligere sak. Etter andre ledd skal straffskjerpelsesprinsippet i straffeloven § 79 i slike tilfeller anvendes ved utmålingen av straff i den nye saken. Det skal tas hensyn til hva en passende straff ville vært ved samtidig pådømmelse, og den samlede straffen må ikke være strengere enn om alle forholdene hadde vært pådømt samtidig. Det følger videre av tredje og fjerde ledd at retten kan avsi en fellesdom som omfatter både de tidligere pådømte forholdene og de forholdene som omfattes av sak nummer to.
- (23) Paragraf 82 regulerer en annen situasjon enn den som foreligger i vår sak. Det grunnleggende formålet med bestemmelsen er at den samlede utmålingen av straff for handlinger begått før det avses dom i en sak, ikke skal påvirkes av om handlingene pådømmes i denne saken eller i en senere sak.
- (24) Saken her gjelder straff for handlinger begått *etter* dommen i den første saken. I en slik situasjon slår ikke hensynene bak reglene i § 82 til. Jeg viser her til drøftelsen i NOU 1992: 23 *Ny straffelov – alminnelige bestemmelser. Straffelovkommisjonens delutredning V* side 226.
- (25) Når det er tale om grunnleggende forskjellige situasjoner, der ulike hensyn gjør seg gjeldende, blir det etter mitt syn ikke riktig å anvende straffeloven § 82 analogisk. En annen sak er at bestemmelsen viser at det er innenfor straffelovens system å utmåle en felles straff selv om pådømmelsen skjer gjennom flere saker.

Straffeloven § 46

- (26) Straffeloven § 46 gjelder ved prøveløslatelse fra forvaring der den domfelte bryter fastsatte vilkår eller det foreligger andre særlige forhold. Etter første ledd bokstav b omfatter dette også tilfeller der den prøveløslatte begår en ny straffbar handling i prøvetiden.
- (27) Det følger av første ledd at retten blant annet kan bestemme gjeninnsettelse i forvaring. Samtidig er det fastsatt i tredje ledd at retten ved nye straffbare handlinger enten kan avsi en samlet dom eller særskilt dom for den nye handlingen. Bestemmelsen gir dermed hjemmel for at det kan avses en ny felles forvaringsdom, der tidsramme og minstetid fastsettes ut fra både den tidligere dommen og de nye handlingene.

- (28) Hvordan det spillerommet bestemmelsen gir bør utnyttes, er drøftet i forarbeidene, Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 292. Her heter det blant annet:

«Hensynet til å unngå et tosporet system på fullbyrdingstiden, kan tale for at den prøveløslatte gjeninnsettes til forvaring fremfor å få en ny fengselsstraff. Men dette hensynet må veies mot hvor alvorlig det nye lovbruddet er, samt hvor lenge den forvaringsdømte har vært løslatt på prøve og hvor mye som gjenstår av prøvetiden. Dersom han har vært løslatt i lang tid, og begår et mindre alvorlig lovbrudd – av en annen art enn dem som kan gi forvaring – kan det være grunn til å idømme en fengselsstraff i stedet for å gjeninnsette til forvaring.»

- (29) Forarbeidene forutsetter altså at det skal være en betydelig fleksibilitet, og fortsatt forvaring er bare ett av flere alternativer.
- (30) Straffeloven § 46 gjelder i likhet med saken her handlinger begått etter at forvaring er idømt. Tidspunktet for handlingene er likevel vesentlig forskjellig. Bestemmelsen regulerer handlinger etter prøveløslatelse, altså etter at minstetiden for forvaringsdommen er utholdt. Hensynene som gjør seg gjeldende ved vurderingen av hvilken straff som bør utmåles, er ikke de samme når de nye handlingene er begått på et tidligere tidspunkt – i vår sak til og med før soningen av forvaringsdommen er påbegynt.
- (31) Denne forskjellen er så vesentlig at det etter mitt syn ikke er grunnlag for å anvende § 46 analogisk. Det er likevel grunn til å merke seg at bestemmelsen bygger på at det også ved en ny dom på forvaring kan fastsettes en fellesstraff.

Straffelovens system

- (32) Mitt syn er etter dette at verken straffeloven § 46 eller § 82 kan anvendes analogisk i den situasjonen som foreligger her. Samtidig er det ut fra det jeg har gjennomgått, klart at fastsettelse av tidsramme og minstetid for forvaring i enkelte tilfeller kan bygge på straffbare handlinger som er pådømt i forskjellige dommer. Bruk av fellesdom ved forvaring er utvilsomt innenfor straffelovens system.
- (33) I den situasjonen som foreligger her, finnes det etter mitt syn ikke egnede alternativer til å avsi en fellesdom.
- (34) Formålet med reglene om forvaringsstraff er i denne sammenheng vesentlig. Dette skiller seg klart fra alminnelig fengselsstraff. Formålet er blant annet kommet til uttrykk i forskriften om gjennomføring av særreaksjonen forvaring – forskrift 5. mars 2004 nr. 481. I § 2 heter det:

«Gjennomføring av forvaring skal ivareta samfunnets behov for sikkerhet mot ny alvorlig kriminalitet fra den forvaringsdømtes side. Innenfor sikkerhetsmessig forsvarlige rammer skal den forvaringsdømte gis mulighet for å endre sin adferd og tilpasse seg et liv i frihet.»

- (35) I forskriften § 3 andre ledd presiseres det videre at innholdet i forvaringen «skal søkes tilrettelagt slik at domfelte oppnår en gradvis progresjon i gjennomføringen frem mot full frihet». Forvaringen skal altså gjennomføres planmessig frem mot et liv i frihet. Dette

inkluderer et omfattende system med prøveløslatelse som overgang mellom forvaring i fengsel og endelig løslatelse.

- (36) Det ville bryte med disse formålene dersom det i et tilfelle som i saken her skulle idømmes en særskilt fengselsstraff, som i så fall måtte sones som tillegg til forvaringsstraffen. Det ville også bryte med prinsippet i straffeloven § 41. Også en særskilt forvaringsdom fremstår klart uhensiktsmessig, blant annet for gjennomføring av systemet for prøveløslatelse. Jeg kan heller ikke se at noen av disse alternativene ville innebære en bedre eller mildere løsning for den domfelte enn å avsi en fellesdom.
- (37) Mitt syn er etter dette at straffelovens system tilsier at det er adgang til å avsi en felles dom på forvaring i et tilfelle som i denne saken.

Fastsettelsen av tidsramme og minstetid

- (38) Det alminnelige utgangspunktet for fastsettelse av tidsrammen er den alternative straffen som ellers ville blitt pådømt, i dette tilfellet altså fengsel i 1 år og 6 måneder.
- (39) I tillegg skal det fastsettes en minstetid, som innebærer at den domfelte ikke kan prøveløslates før denne tiden er utløpt, se straffeloven § 44. Minstetiden settes vanligvis til 2/3 av den alternative fengselsstraffen. Utgangspunktene for fastsettelse av tidsramme og minstetid følger av fast rettspraksis, se som eksempel HR-2019-2169-U avsnitt 78 og 79.
- (40) Når nye straffbare handlinger er begått etter en tidligere dom, er det normalt ikke grunnlag for å anvende prinsippet i straffeloven § 82. Rettstilstanden er sammenfattet i HR-2018-1188-A avsnitt 26. Førstvoterende fremhever som eneste unntak at det kan være grunn til å se hen til den samlede soningstiden hvis den samlede straffen ellers ville bli urimelig lang.
- (41) Det er ikke situasjonen her. Mitt syn er dermed at når det nå skal avsies en felles forvaringsdom, må tidsrammen utvides med 1 år og 6 måneder og minstetiden med 1 år. Dette er i samsvar med det lagmannsretten har bygd på.
- (42) I lagmannsrettens dom 7. desember 2021 ble tidsrammen satt til 9 år og minstetiden til 6 år. Med tillegg som angitt blir tidsrammen 10 år og 6 måneder og minstetiden 7 år.
- (43) Som også lagmannsretten viser til i sin dom i saken her, må det tas hensyn til den tiden som er gått siden A startet soningen av forvaringsdommen. Den tidsrammen og minstetiden som skal fastsettes nå, er den delen av forvaringstiden som gjenstår på tidspunktet for dommen. Dette er i samsvar med den ordningen som ble valgt i Rt-2012-1114, som gjaldt fastsettelse av forvaringsstraff felles med en tidligere tidsbestemt straff, se dommen avsnitt 31 til 35.
- (44) Det er nå gått nærmere 2 år og 6 måneder siden soningen av forvaringsdommen ble påbegynt. Den gjenstående delen av tidsrammen blir dermed 8 år, mens den gjenstående delen av minstetiden blir 4 år og 6 måneder.

- (45) Lagmannsretten gjorde ved fastsettelsen av tidsrammen ikke fradrag for utholdt varetektsfengsel. Det følger imidlertid av straffeloven § 83 femte ledd at det ved idømmelse av forvaring skal gjøres fradrag fullt ut både i minstetiden og i tidsrammen.
- (46) Når det her samtidig skal gjøres fradrag for den utholdte delen av forvaringsstraffen, kan det være spørsmål om man, slik lagmannsretten gjorde for minstetiden, bør beregne et samlet fradrag. Domsslutningen vil i så fall gi uttrykk for gjenstående tid også hensyntatt varetektsfradrag. Det følger imidlertid av straffeloven § 83 andre ledd at varetektsfradraget skal fastsettes i dommen. Etter mitt syn blir det riktig å angi varetektsfradraget i domsslutningen også i den situasjonen som foreligger her. Det er enighet om at dette utgjør 396 dager.

Konklusjon

- (47) Min konklusjon blir etter dette at det er grunnlag for å avsi en fellesdom der tidsrammen settes til 8 år og minstetiden til 4 år og 6 måneder. Både i tidsrammen og i minstetiden gjøres et fradrag for utholdt frihetsberøvelse med 396 dager.
- (48) Jeg er med dette i realiteten kommet til samme resultat som lagmannsretten, bortsett fra at lagmannsretten ved fastsettelsen av tidsrammen ikke gjorde fradrag for utholdt varetektsfengsel.
- (49) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at tidsrammen for forvaringen settes til 8 – åtte – år og minstetiden til 4 – fire – år og 6 – seks – måneder. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 396 – trehundreogtittiseks – dager for utholdt frihetsberøvelse.

- (50) Dommer **Steinsvik:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (51) Dommer **Østensen Berglund:** Likeså.
- (52) Dommer **Bergsjø:** Likeså.
- (53) Justitiarius **Øie:** Likeså.
- (54) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at tidsrammen for forvaringen settes til 8 – åtte – år og minstetiden til 4 – fire – år og 6 – seks – måneder. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 396 – trehundreogtittiseks – dager for utholdt frihetsberøvelse.